

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ДОСЛІДЖЕННЯ НАСТРОЇВ МЕШКАНЦІВ ДЕОКУПОВАНИХ ТА ПРИФРОНТОВИХ ГРОМАД УКРАЇНИ: ЧОРНОБАЇВСЬКА ГРОМАДА ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

реалізовується за підтримки проєкту Агентства США з міжнародного розвитку USAID “Зміцнення громадської довіри (UCBI)”

Київський міжнародний інститут соціології

Січень 2024 року

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ

Цільова група	Повнолітні жителі (18+) Чорнобаївської громади (Херсонський район Херсонської області)
Метод	Фокус-групові дискусії онлайн (всього 8 ФГД)
Польовий етап	19 грудня 2023 року – 17 січня 2024 року
Критерії розподілу	<ul style="list-style-type: none">4 ФГД з місцевим населенням 18 років та старше;1 ФГД з молоддю 18-29 років;1 ФГД з працюючим населенням віком 30-59 років;1 ФГД з активним населенням громади (волонтери, бізнес, активісти);1 ФГД із внутрішньо переміщеними особами, що проживають у громаді;

ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ЖИТТЯМ У ГРОМАДІ

Жителі Чернобаївської ОТГ демонструють високий рівень лояльності і прив'язаності до свого регіону проживання, громади і сіл зокрема. Регіон видатний своїми природними перевагами і аграрною діяльністю, що є основою профілю громади. Крім того, в розумінні інформантів дослідження, регіон був і лишається перспективним, не зважаючи на руйнування та інші негативні наслідки війни.

💡 *«Славнозвісна Чернобаївка, в якій нищили ворога» (ч, загальне населення).*

Місцеве населення вирізняється працелюбністю, незламністю, щедрістю. Вплив повномасштабної війни на населення громади був як негативним (зміни в психічному стані, часткова маргіналізація населення), так і позитивним (зріст згуртованості жителів, активна допомога один одному, спільна участь в суспільно-корисній діяльності).

💡 *«І витримка, і моральність. Вони не впали духом. Це велика сила волі, що відновлюється взагалі. Не зважаючи, що на даний час немає ні роботи, ні фінансової підтримки» (ж, загальне населення).*

Основними мешканцями громади сьогодні є люди пенсійного віку і матері з дітьми. **Основними причинами лишатися в громаді** можна вважати прив'язаність мешканців до власної домівки та рідних, і наявність роботи/допомоги для виживання. Також відмічалася присутність в громаді ВПО, військовослужбовців, людей з інвалідністю.

Оціночна кількість ВПО в громаді 5-20% від наявної кількості населення. Основними причинами вибору громади для тимчасового проживання ВПО можна вважати: відносну безпеку в регіоні, близькість до рідної домівки (інколи роботу в місці попереднього проживання), наявність знайомих чи родичів. **За оцінками респондентів абсолютна більшість ВПО планують повертатися на попереднє місце проживання після закінчення війни.**

В громаду повернулося приблизно 50-60% від покинутих її раніше мешканців. **Серед драйверів повернення основними є:** наявність родичів в громаді, питання безпеки та фінансового стану, але також вказані і бажання приймати участь в розвитку рідної громади. Респонденти, що тимчасово покинули рідну громаду, аналогічно висловили бажання повернутися до Чорнобаївської громади після закінчення війни, а можливо і раніше.

Основними конфліктними питаннями в громаді наразі є справедливість розподілення гуманітарної допомоги і допомоги на відновлення житла, наявність непокараних колаборантів. Інші причини напруження в громаді згадані в незначній кількості.

💡 *«Людей дуже, скажімо так, розбалували гуманітаркою, знаєте. Туди скільки не дай, все мало. Сусід сусіду, як показує практика, готовий глотку перегризти взагалі. Тому що, наприклад, у нього частина будинку ціла, а у того все згоріло, а порівну дали» (ч, загальне населення).*

На сьогодні в **громаді існує значна кількість колаборантів** і прихильного до росії населення.

💡 *«Не знаєш, хто зрадник, хто не зрадник в селі. Багато зрадників було, хто здавав українські позиції. А тепер перевдягаються і допомагають ЗСУ» (ч, активне населення).*

💡 *«Особисто моя мама постраждала від односельчан, які... Я на той момент проходила військову службу, і мою маму просто як по-народному, по простому кажуть, здавали, і до неї приходили росіяни, мучили, зрештою моя мама на сьогоднішній день не ходить. Це ті самі односельчани, які сьогодні проживають на тій же території, вони просто ходять і нахабно посміхаються у вічі. Тоді виникають у таких ситуаціях конфлікти» (ж, загальне населення).*

ДЖЕРЕЛА МІСЦЕВИХ НОВИН

Основними онлайн-джерелами інформації про місцеві новини для жителів громади є вайбер-групи рівня сіл, що модеруються зазвичай співробітниками сільських рад. Рідше мешканці громади називали месенджери та фейсбук-сторінки ради Чернобаївської громади. Часто новини з джерел рівня громади дублюються в сільські групи.

Набагато рідше та поодинокі вказані фейсбук-сторінка Херсонської ОДА, вайбер і фейсбук-сторінки сільських закладів освіти і культури, фейсбук-сторінки Департаментів ради Чернобаївської ОТГ, інтернет-видання.

Популярними офлайн джерелами інформації є: «сарафанне радіо», паперові оголошення в місцях скупчення людей, старостати. Поодинокі згадані також обзвони старостатами жителів, зустрічі з представниками влади в селі, районна газета «Придніпровська зірка».

Всім респондентам, тимчасово покинувши громаду, цікаво дізнаватися новини і важливу інформацію про життя Чернобаївської ОТГ. Найчастіше джерелами інформації для них є знайомі і родичі.

ВЗАЄМОДІЯ МІЖ МІСЦЕВОЮ ВЛАДОЮ І ГРОМАДОЮ

Після окупації населених пунктів громади ставлення населення до місцевої влади подекуди зазнало змін. Близько половини респондентів зазначали на незмінність двоякого ставлення населення до місцевої влади, інші – на зниження довіри. Причинами останнього стали зниження турботи місцевої влади про населення під час окупації, підозри в колаборації, підозри і факти зловживання повноваженнями при розподіленні гуманітарної допомоги і бюджетів відбудови.

💡 «Погіршилося ставлення до місцевої влади внаслідок тих дій, які були в окупацію. Або дій або бездіяльності» (ч, молодь).

Відмічено, що довіра до влади зростає прямо пропорційно реалізації проектів відновлення і наявному реагуванню влади на поточні проблеми населення, активну співпрацю влади з донорами.

💡 «Коли вже після деокупації якісь організації приїжджали, наша влада представляла гідно наше село, розповідали про потреби, і все зробили для того, щоб якнайшвидше люди отримали якусь там гуманітарку чи якісь там були виплачені кошти міжнародними організаціями і все таке, а от щось такого кардинального я не помітив, і змін теж нема таких у ставленні» (ч, загальне населення).

ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ ЖИТЕЛІВ ГРОМАДИ ЩОДО ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ТА СТАНУ СПРАВ

Основною і майже єдиною темою громадських зборів є програми відбудови житла від різних донорів. Про проведення громадських зборів найменше обізнана молодь громади, далеко не всі інформанти мають досвід участі в таких зборах (найвищий показник серед активістів громади).

💡 «Наприклад, коли відбулися руйнування в селі і люди не знали, в яку програму – "Пліч-о-пліч", "Є-Відновлення", які треба подати документи. В старостаті проводили зібрання таке і розповідали всій громаді. А потім, в кого були індивідуальні питання, то вже приїжджали представники "Пліч-о-пліч", "Є-Відновлення". Знову у Вайбері було повідомлення, що зустріч з ось такою – чи «Норвезька рада у справах біженців» буде приймати о такій-то годині чи "Червоний хрест" приїде до вас. І приходять люди на зібрання. І представники "Червоного хреста" чи іншої організації працюють з нами, роз'яснюють» (ж, активне населення).

Спільною думкою респондентів є **небезпечність проведення наразі громадських зборів.**

Респонденти наводили декілька прикладів випадків, коли населенню громади вдалося вплинути на рішення влади або донести до влади свою думку. Більшість же респондентів переконані, що місцева влада не прислухається до запитів і пропозицій населення громади.

- Кейс 1. Батьки написали лист на голову Чернобаївської ОТГ з підписами і вимогою змінити директорку школи в с.Киселівка, директорку звільнили.
- Кейс 2. Звернення активістки с.Киселівка до старости села щодо оптимізації черги на видачу грошової допомоги.

💡 «Я особисто звернулася від імені цих людей, що там стояли, до голови сільської ради, до старости нашого села. Так що з моєї ініціативи, громада також підтримала. Влада прислухалася і всі були вдячні» (ж, активне населення).

Інформації, що надається місцевою владою достатньо незначній більшості респондентів, інші бажали б мати більше інформації щодо: планів відбудови сіл та окремих закладів, розподілу бюджетів відбудови, інформації щодо оформлення участі в програмах допомоги населенню, змін в законодавстві.

💡 «Детальніше знати про витрати коштів, які надходять на нашу громаду. Тому що після окупації, мені здається, люди просто мовчати і жувати не будуть. Вони хочуть бачити конкретику. І ми повинні конкретно знати що, куди витрачено і т. д. Це моя особиста думка» (ж, загальне населення).

Основними перешкодами, що ускладнюють комунікацію між місцевою владою і населенням громади наразі є: брак часу в населення, питання фізичної безпеки громадських зборів, пасивність населення, небажання влади долучати населення. Окремо молоддю був вказаний неналежний рівень модерації громадських зборів, а звідси і низький рівень результативності зборів.

💡 «Наше село розбито на 90% з чимось, а влада тільки обіцяє, розказує басні чергові. І я постійно з ними спорюсь. А вони – Саша вийди, Саша... Я говорю, «а чого я буду виходить? В мене є своя точка зору на це все. Я людина, котра тут живе. Я воював». І вони не хочуть нічого робити» (ч, загальне населення).

💡 «Ну, це просто балаган, було багато людей. Але організації не було в плані раціонального спілкування. Не завжди люди можуть домовитися між собою. Тому це не завжди результативно» (ч, молодь).

ОЦІНКА ЯКОСТІ ПОСЛУГ

Після деокупації села громади повертаються до більш стабільного життя, а в певних сферах і розвиваються: відкриття магазинів/кафе, ремонт закладів та постраждалого жилого фонду, повернення жителів, що виїздили з громади, в тому числі дітей.

- При цьому вказувалося на **недоліки і проблеми в різних сферах повсякденного життя** громади: проблеми з комунікаціями, з опаленням будинків, наявні критичні руйнування інфраструктури та жилого фонду громади, маргіналізація населення.

- Респонденти зазначали на **незначні недоліки** в: сфері освітніх послуг, доступі до адміністративних послуг, чистоті громадських місць, доступності культурних центрів/парків, сфері соціального догляду, доступі до психологічних послуг.

- Натомість **значними прогалинами характерні**: сфера безпеки, охорона здоров'я і доступу до медикаментів, можливості навчання і відпочинку для дітей офлайн, можливості самореалізації для дорослих.

- **Критична ситуація в стані бізнесу та на ринку праці**, а також із транспортним сполученням (маршрути транспорту, стан автошляхів). Останнє безпосередньо впливає на доступ до різних послуг, представленість яких в громаді є низькою.

ГРОМАДСЬКА АКТИВНІСТЬ

Мешканці населених пунктів громади активно підтримують благоустрій сіл – збираються на суботники, ремонтують житло.

Респонденти зацікавлені в участі в суспільно-корисних подіях, важливих для громади, і готові до активностей (найпопулярніше):

- Волонтерити або жертвувати гроші/одяг/інші предмети на добрі справи.
- Відвідувати збори, організовані місцевою владою у тому числі онлайн.
- Брати участь у заходах, організованих громадськими організаціями.
- Долучатись до діяльності громадських та волонтерських організацій (як учасник/ця).

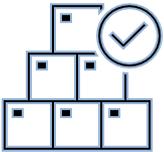

Респонденти не обізнані про організації громадянського суспільства, діючі постійно на території громади, в тому числі і про бізнес-спільноти. Активісти зауважили на проєкт ОГС "Жінки громади", яку вони планують до реєстрації.

Проведення культурних заходів не є на часі в громаді – з етичних міркувань, а також з міркувань безпеки. Але всі респонденти заявляли про актуальність таких заходів для різних верств населення, опціонально можна розглянути онлайн проведення. Пріоритетними будуть психологічні тренінги і розвантажувальні заняття психологічної тематики для дітей і дорослих.

УЧАСТЬ У ЗАХОДАХ ЩО НАБЛИЖАЮТЬ ПЕРЕМОГУ УКРАЇНИ

Населення громади (здебільшого жінки) активно доєднується до **різноманітної діяльності, що сприяє перемозі України у війні**: збір коштів на запиту ЗСУ, пошиття одягу/постілі для ЗСУ, плетіння маскувальних сіток, готування їжі для ЗСУ, виробництво окопних свічок.

💡 «Люди порізали качок, позапікали. Хто буквально наготував пряників. Хто що з дому міг принести. Хто овочами, хто там лишком поділився. Ну ми зібрали практично недавно, ті люди, які вареники ліплять, 5-тонну машину. Це 3-4 дні. Не рахуючи, що за цілий рік» (ж, активне населення).

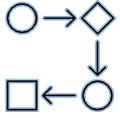
💡 «Чорнобаївка виділяла ще в 2022 році, по-моєму, чи 2023, 6 мільйонів. І нещодавно 3 млн виділила Чорнобаївська громада. І на це...на квадрокоптери там теж» (ч, загальне населення).

При цьому респонденти дослідження вважають **можливим збільшити зусилля громади, щоб пришвидшити перемогу України у війні**. Новими активностями бачать: монтаж і ремонт дронів в домашніх умовах, навчання населення (перша медична допомоги сучасними методами, військове навчання, володіння зброєю), ремонт автівок, допомога сім'ям військовослужбовців.

💡 «Я би збирала дрони. От всі кажуть, що зараз організовується збір дронів. Безкоштовно б збирала, якщо б змогла, якщо б мені показали, як це робиться. Дома, чи десь би організувала якесь приміщення. Да, збирала б» (ж, загальне населення).

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

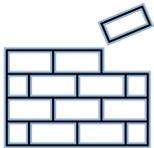
При обговоренні потенційних **стратегій відбудови і відновлення громади** більшістю виділялися декілька основних напрямків:

- Відбудова інфраструктури (освітні та медичні заклади, адміністративні будівлі, транспортні сполучення).
- Відновлення економіки (розвиток опорних підприємств, акцент на розвитку агробізнесу, розвиток нових напрямків виробництва, розвиток малого та середнього бізнесу, відновлення аеродрому і військової частини в Чорнобаївці, розвиток галузі технологій).
- Комунальні рішення (відновлення постраждалого жилого фонду (першочергово), відновлення комунікацій в селах, оптимізація сміттєзвалищ в селах, наповнення ставків водою, мінімізація наслідків екологічної катастрофи, спричиненої підривом Каховської ГЕС).
- Розвиток культури/дозвілля та соціальний напрямок (відбудова осередків культури та дозвілля для дітей і дорослих в селах, розбудова спортивних об'єктів, гральних майданчиків, паркових зон, проведення освітніх курсів для населення, збереження історичних пам'яток, розбудова соціальної сфери).
- Безпекові рішення (побудова укриттів, розмінування територій, дорожня безпека в селах з авто-трасами).

При обговоренні двох варіантів відбудови – швидкого відновлення та поступового розвитку, респонденти здебільшого схилилися до другого – покращення в різних сферах, вказаних вище.

ВІДБУДОВА

Наразі абсолютна більшість респондентів дослідження в кращому випадку мають **умовне поняття про плани відбудови** або про поточні відбудови, що реалізуються в громаді. Частина респондентів можуть називати окремі об'єкти відновлення, рідше донорів.

Відбудова можлива лише за кошти/інвестиції міжнародних донорів і при стабілізації безпекової ситуації.

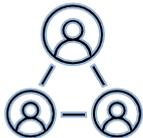

Першочергово важливим об'єктами у громаді, які потрібно відновити після завершення війни, абсолютна більшість респондентів називали школи. Альтернативними думками є відновлення економічної сфери (забезпечення робочих місць в громаді) і ремонт житлового сектору.

💡 «Освітні заклади треба. Ну щоб людина, яка працює, могла десь поруч пристроїти дитину на навчання, щоб не переживала і спокійно собі заробляла» (ч, загальне населення).

💡 «Підприємства по робочих місцях, щоб люди працювали, щоб були податки, щоб вони йшли в міську раду. Відновити, щоб допомогли якимось чином відновити тут техніку для фермерів. Щоб вони змогли посіяти поля» (ж, загальне населення).

ЗАЛУЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ГРОМАДИ ДО ПРОЦЕСІВ ВІДБУДОВИ

Більшість респондентів вважають, що населення може бути долучене до процесів відбудови різними способами. Найбільш популярними є: виконання будівельних робіт, внесення пропозицій, моніторинг/контроль за бюджетом відбудови. Середньо популярними є: контроль перебігу робіт з відбудови, участь у дискусіях стосовно відновлення, організація і збір коштів. Бажання самих інформантів самостійно брати участь у вказаних процесах частіше еквівалентно вказаній популярності.

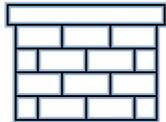
💡 «100%, я підтримую і платник податків повинен перевіряти кожну копійку, куди влада витрачає» (ж, загальне населення).

Зазначено, що **участь населення коректніше організувати за допомогою дорадчого органу, спілки мешканців, що мають потрібні фахові знання, або створити місцеве ОГС, яке буде виконувати антикорупційні або наглядові функції в процесах відновлення громади.**

💡 «Створити можна якусь організацію, громадського контролера, працівників, які розуміються на фінансах. І вони за дорученням громади можуть це робити. Просто хотілось би звіт, наприклад, куди витрачаються бюджетні кошти тої ж сільської ради чи Чорнобаївської громади. Ми входимо до громади. А яка доля наша там? Скільки ми платимо в ту громаду? Скільки використовується грошей на території нашої громади? От зараз заходять ось ці організації – і норвежці, і всі інші – які в них там бюджетні кошти. Хотілось би безумовно знати. І треба нам попрацювати і створити, можливо, таку контролюючу якусь громадську організацію чи групу з досвідом» (ж, активне населення).

Окрім відсутності фахових знань, респонденти розглянули і інші **бар'єри**, що перешкоджатимуть залученню населення в процеси відбудови, такі як:

- брак часу;
- пасивність влади і населення;
- відсутність організаторів;
- невіра в результативність діалогу та інше.

💡 «Не вистачає часу. Тому що кожен на своїй повинен праці робити і займатися своїми справами, я так вважаю. І більше часу займає ще і сімейний стан. Я як жінка особисто кажу від себе» (ж, загальне населення).

💡 «Основна частина населення пенсіонери. З ними іноді важко налагоджувати комунікацію, або занадто довго треба все пояснювати і все рівно нічого не поясниш, або будуть якісь претензії, скарги. Нема гарантії якогось сприятливого відношення» (ч, молодь).

💡 «В нас все буде краще, ніж було в селі. Ми живемо, в нас буде все краще. В нас і ставочок буде, в нас і центр буде прекрасний, і бомбосховища. Ми віримо в це, і сподіваємося, і живем з надією, що у селі в нас буде краще» (ж, загальне населення).